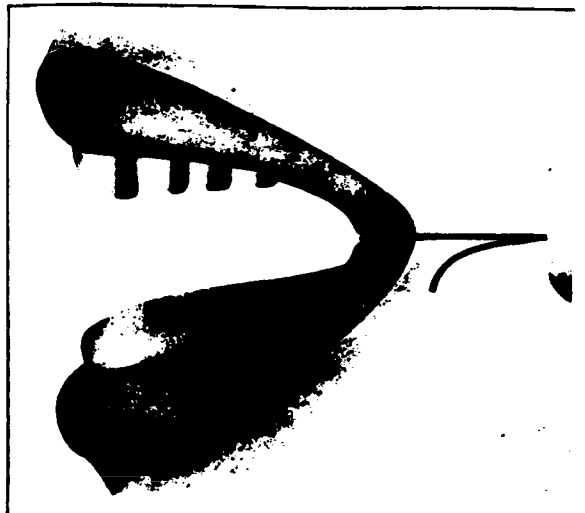

Η διαμάχη για την κληρονομικότητα της εϊγείας, και η κοινωνική της σημασία στο παρελθόν και σήμερα

**Μίλας Τύπας
Φώτης Καφάτος**

Στο παρόν άρθρο ο κ. Γεωργίου επιχειρεί να αναλύσει το πρόβλημα της κληρονομικότητας της εϊγείας, το οποίο έχει απασχολήσει ιδιαίτερα τους κοινωνικούς επιστήμονες. Το θέμα είναι εξαιρετικά σημαντικό, διότι η κληρονομικότητα της εϊγείας αποτελεί τον βασικό μηχανισμό της κοινωνικής διατήρησης και της εξέλιξης των κοινωνιών. Η κληρονομικότητα της εϊγείας είναι το αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης των κληρονομικών και περιβαλλοντικών παραγόντων. Η κληρονομικότητα της εϊγείας είναι το αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης των κληρονομικών και περιβαλλοντικών παραγόντων. Η κληρονομικότητα της εϊγείας είναι το αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης των κληρονομικών και περιβαλλοντικών παραγόντων.

Ο νέος βιολογικός ντετερμινισμός – κοινωνιοβιολογία

Ήλιος Κούδελας

Η βιολογία ως ιδεολογία
Οι θεωρίες του βιολογικού ντετερμινισμού προσπαθούν να αποδείξουν ότι οι συγχρονικοί άνθρωποι και κοινωνίες είναι αποτέλεσμα βιολογικών διαταραχών και της βιολογικής «χρήσης» του ανθρώπινου είδους. Σκεπνόμενοι με την παραγωγή ενός συγκεκριμένου κοινωνικού μοντέλου, που ταυρίζεται στις κοινωνιολογικές προδιαθέσεις του «θεωρητικού», και μετά μιας βεβαιωμένης ότι τα χαρακτηριστικά του μοντέλου είναι είναι έκδηλα αποτελέσματα της χρήσης του ανθρώπινου είδους.

Μιά «κριτική» της κριτικής της κοινωνιοβιολογίας

Θ. Διδασκάλου

Θεσσαλονίκη, 17.10.1978

Άγαπητοί φίλοι,

Διάβασα με ιδιαίτερο ενδιαφέρον τα άρθρα των R. Lewontin, M. Τύπας και Φ. Καφάτου και Η. Κούδελας (Σ.Θ., τεύχος 1), στα οποία ασκείται μιιά συστηματική και πράγματικά χρήσιμη κριτική των θέσεων του βιολογικού ντετερμινισμού και της κοινωνιοβιολογίας.

Στό κείμενο πού σάς στέλνω προσπαθώ να παρουσιάσω δσα από τά σημεία αυτής της κριτικής θεωρήσα προβληματικά.

Προβληματικά μέ τήν έννοια διτι παρεμποδίζουν μιιά ριζοσπαστική θεώρηση της κοινωνιοβιολογίας, αλλά και της οποιας έπισητής γενικότερα. Άν αναφέρομαι μόνο σέ δσα σημεία θεωρήσα ως προβληματικά, αυτό γίνεται μόνο και μόνο γιά νά έξοικονομηθεί πολύτιμος χώρος, άφοϋ τά θετικά σημεία είναι πολύ περισσότερα.

Τό κείμενο αυτό στήν οϋσία δέν αντιπαρατίθεται, νομιζω, στά παραπάνω τρία άρθρα, και θέλω νά πιστεύω διτι συντάσσεται μαζί τους στήν αντιμετώπιση ενός κοινού αντίπαλου. Γι' αυτόν τό λόγο, έλλωστε, δέ γίνεται καμία διάκριση ανάμεσα στά τρία άρθρα τά όποια θεωρω ένιαίο σύνολο.

Φιλικά,

Θ. Διδασκάλου

Άρχιτέκτων, βοηθός Πολυτεχνικής Σχολής ΑΠΘ

Θά έπρεπε, ίσως, νά υποθέσει κανείς διτι ή κριτική πού ασκείται στά τρία άρθρα' του πρώτου τεύχους των Σύγχρονων Θεμάτων είναι άρκετή νά πείσει γιά τά κενά, τίς ασυνέπειες, τίς δυσκολίες και τά λάθη της κοινωνιοβιολογίας, καθώς και γιά

τόν αντιδραστικό και υποπτα έθνοκεντρικό χαρακτήρα αυτής της φιλόδοξης νέας επιστήμης, ώστε να μη χρειάζεται να προστεθεί τίποτε περισσότερο πάνω στο θέμα.

Όμως—πράγμα που άλλωστε επισημαίνεται στα παραπάνω άρθρα— οι βασικές ιδέες και θέσεις της κοινωνιοβιολογίας² έχουν αποδειχτεί ως σήμερα ιδιαίτερα ανθεκτικές στις κάθε είδους επιθέσεις, αφού συνεχώς επανεμφανίζονται με πιο ανανεωμένες και περισσότερο προσαρμοσμένες κάθε φορά μορφές. Στους επιστημονικούς και ακαδημαϊκούς κύκλους—άλλα και στην «κοινή γνώμη»— αυτοί που τής δέχονται και τής υποστηρίζουν και πολλοί είναι και ιδιαίτερα επιθετικοί.³

Στή βάση της παραπάνω εκτίμησης επιχειρείται σ' αυτό το κείμενο μία σύντομη «κριτική» της κριτικής της κοινωνιοβιολογίας που γίνεται στα τρία άρθρα του πρώτου τεύχους των Σ.Θ. Υποστηρίζεται εδώ ότι, μολονότι η κριτική ασκείται με πολύπλευρο, συστηματικό και μαχητικό τρόπο, ώστόσο

1. στο βαθμό που αφήνει ανέπαφες δρισμένες βασικές θεωρητικές και μεθοδολογικές παραδοχές—πάνω στις οποίες ή κοινωνιοβιολογία οικοδομεί τά επιχειρήματα και τούς λοχυρισμούς της— από τή μία μεριά δέν μπορεί να είναι αποτελεσματική και από τήν άλλη ή ίδια ή κριτική καθίσταται στοιχείο μιάς διαμάχης μέσα στην όποια, αργά ή γρήγορα, δημιουργούνται οι δυνατότητες για τήν αναζωογόνηση των ίδιων (ή παρόμοιων) ιδεών της κοινωνιοβιολογίας. Και,

2. δέν επιτρέπει τήν ανάπτυξη μιάς ριζικής κριτικής της κοινωνιοβιολογίας, και της επιστήμης γενικότερα, επειδή βασίζεται σέ—άλλα και προβάλλει— μιά απόλυτη διάκριση επιστήμης/ιδεολογίας (και βιολογίας/κοινωνιοβιολογίας, αντίστοιχα) και μιά προβληματική αντίληψη της σχέσης επιστήμη/πολιτική.

1α. 'Η διάκριση οργανισμός/περιβάλλον

Τόσο ο γενετικός (βιολογικός) ντετερμινισμός της κοινωνιοβιολογίας όσο και ο περιβαλλοντικός (κοινωνικός) ντετερμινισμός, που αντιπαράθετει συχνά ή κριτική, βασίζονται—και είναι γέννημα— της διάκρισης οργανισμός/περιβάλλον ή, πράγμα που επιστημολογικά τουλάχιστο δέ διαφέρει, της διάκρισης γονίδιο/περιβάλλον. Όσο αυτή ή διχοτόμηση θεωρείται δεδομένη και ή διαμάχη περιορίζεται μέσα στα πλαίσια που αυτή προσδιορίζει, δέ φαίνεται να υπάρχει δυνατότητα νίκης ούτε πιθανότητα λύσης στο άδιέξοδο. Πότε θά φαίνεται ότι υπερισχύει ή μία πλευρά και πότε ή άλλη. 'Η μόνη μεταβολή που παρατηρεί κανείς είναι ότι βαθμιαία εξαφανίζονται οι άκραιές θέσεις, καθώς οι αντίπαλοι αναγνωρίζουν πλέον και αποδέχονται ό ένας τήν ύπαρξη του άλλου. Έτσι, ή διαμάχη ανάμεσα στη γενετική και τήν περιβαλλοντική άποψη λαβαίνει τή μορφή είτε της διεκδίκησης όσο τό δυνατό μεγαλύτερων ποσοστών στη διαμόρφωση κάποιου από τούς «άνθρώπινους» χαρακτήρες είτε της διεκδίκησης της αποκλειστικότητας στη διαμόρφωση κάποιων από αυτούς τούς χαρακτήρες.

Μ' αυτό τόν τρόπο, ενώ στην κριτική από τή μία μεριά μοιάζει να άμφισβητείται ή διχοτόμηση γονίδιο/περιβάλλον,⁴ από τήν άλλη γίνεται αποδεκτή ως μη προβληματική ή έννοια του «βαθμού κληρονόμησης» και προβάλλονται μόνο μεθοδολογικές αντιρρήσεις για τόν τρόπο μέ τόν όποιο χρησιμοποιεί αυτή τήν έννοια ή κοινωνιοβιολογία. Άν δεχτεί κανείς τήν έγκυρό-

τητα του «βαθμού κληρονόμησης», έστω και ως «έμπειρική ποσότητα», τότε βέβαια είναι πολύ δύσκολο μόνο μέ επιστημολογικά ή μεθοδολογικά επιχειρήματα να έμποδίσει τήν έξαγωγή γενικευτικών συμπερασμάτων από μιά σειρά τέτοιες «έμπειρικές ποσότητες». 'Η καθημερινή ζωή γίνεται δυνατή επειδή ό καθένας μπορεί και κάνει συνεχώς τέτοιου είδους γενικεύσεις. Άλλά και ή σύγχρονη επιστήμη χρωστάει πολλά από τά «έπιτεύγματα» της πάλι σέ τέτοιες γενικεύσεις. Όπως, έξάλλου, επισημαίνεται στην κριτική, «ό βαθμός κληρονόμησης χρησιμοποιείται άποτελεσματικά στη βελτίωση φυτών και ζώων...» (Σ.Θ., 1, σ. 73). Άλλά τότε τό έπιχείρημα της κατάχρησης ή της κακής χρήσης άποτελεί μόνο εύχη και δέν μπορεί να έχει περισσότερη άποτελεσματικότητα—στην καλύτερη περίπτωση— από, π.χ., τήν πέμπτη έντολή: «ού φονεύσεις». Όταν, πάλι, στην κριτική φαίνεται από τή μία μεριά να γίνεται άποδεκτό ότι ή διάλυση ενός οργανισμού (ή και του ανθρώπου) σέ δσους φαινότυπους, χαρακτηριστικά ή χαρακτήρες θά επιθυμούσε κανείς δέν παρουσιάζει προβλήματα, και από τήν άλλη γίνεται άποδεκτό ότι «Σ' αυτό τό παράδειγμα (όμάδα αίματος), λοιπόν, ό φαινότυπος καθορίζεται άπόλυτα από τό γονότυπο και... τό χαρακτηριστικό έλέγχεται από ένα μόνο γονίδιο...» (Σ.Θ., 1, σ. 72) ή ότι «Για μερικούς χαρακτήρες ή ποικιλότητα του περιβάλλοντος έχει πολύ μικρή επίδραση... ενώ για άλλους χαρακτήρες... οι επίδρασεις του περιβάλλοντος μπορούν να τόν διαφοροποιούν σημαντικά» (Σ.Θ., 1, σ. 75), τότε είναι φανερό ότι έχουν έξασφαλιστεί οι προϋποθέσεις για τή διαίωση της διαμάχης και σύγχρονα ότι ή πιθανότητα για πραγματική γνώση και κατανόηση έχει χαθεί.⁵

1. R. C. Lewontin, «'Η πλάνη του βιολογικού ντετερμινισμού», Σ.Θ., 1978/1, σ. 63-70· Μ. Τόπας και Φ. Καφέτος, «'Η διαμάχη για τήν κληρονομικότητα της εφύσης και ή κοινωνική της σημασία στο παρελθόν και σήμερα», Σ.Θ., 1978/1, σ. 71-78· και, Η. Κούδελας, «'Ο νέος βιολογικός ντετερμινισμός - κοινωνιοβιολογία», Σ.Θ., 1978/1, σ. 79-85. (Τά τρία αυτά άρθρα άντιμετωπίζονται εδώ ως έναίο σύνολο και δέ γίνεται καμιά προσπάθεια διάκρισης ανάμεσά τους).

2. 'Ο όρος «κοινωνιοβιολογία» είναι σχετικά πρόσφατος. Έντοίτοις, για λόγους ετοκίας, σ' αυτό τό κείμενο ό όρος χρησιμοποιείται χωρίς διάκριση τόσο για τίς παλαιότερες όσο και για τίς νεότερες άπόψεις του βιολογικού ή γενετικού ντετερμινισμού.

3. Όπως χαρακτηριστικά λέει ό Μ. Sahlins, άναφερόμενος στους επιστήμονες που υιοθετούν τήν κοινωνιοβιολογική άποψη: «Μερικές φορές ή επιθετικότητα [τους]... μοιάζει να έχει στόχο να περιγράψει και συνάμα να άποδείξει τήν ίδια τή θεωρία τους για τήν ανθρώπινη φύση» Μ Sahlins, *The Use and Abuse of Biology*. Tavistock. London 1977. σ. xi.

4. «Τά γονίδια δέν καθορίζουν διεργασίες που είναι κατά κάποιο τρόπο στεγανά άπομονωμένες από τό υπόλοιπο σύμπαν... 'Η αντίδραση «κληρονομικό» και «τροποποιήσιμος» είναι κατάλοιπο της νοστροπίας του 19ου αιώνα» Σ.Θ., 1978/1, σ. 67. Άλλά παρακάτω: «Μέ τό ανθρώπινο είδος τό πρόβλημα είναι να γίνει διάκριση ανάμεσα σέ όμοιότητες που όφείλονται στη γενετική συγγένεια και σέ όμοιότητες που όφείλονται στο περιβάλλον» Σ.Θ., 1978/1, σ. 70.

5. «Πρέπει να άπορρίψουμε ατή τήν πρωτόγονη και σχεδόν κανονική παρανόηση σέ ό,τι άφορά τή γνώση, ότι δηλαδή για να κατανοήσουμε κάτι χρειάζεται πρώτα να τό διαλύσουμε, σάν ένα παιδί που άποσυναρμολογεί ένα ρολόι σέ κομμάτια και σκοπίζει εδώ και εκεί τά έξαρτήματα για να μπηρέσει να καταλάβει τό μηχανισμό» R. Thom, *Structural Stability and Morphogenesis*. W. A. Benjamin. Reading, Mass. 1975, σ. 159.

Μερικές φορές πάλι, όταν η διαμάχη δέ φαίνεται να καταλήγει κάπου, είναι δυνατό να υιοθετηθεί μία σχετικιστική άποψη πού, όμως, είναι μία καθαρά αρνητική θέση, αφού κάθε ελπίδα να ανακαλύψει κανείς κάποια δομή και τάξη στα φαινόμενα έχει εγκαταλειφτεί. Δέ φαίνεται να υπάρχει βάση για γενίκευση ούτε βάση για οποιαδήποτε ερμηνεία. 'Η σχετικιστική θέση στην άκραία της μορφή είναι στην ουσία μία λογικά αδύνατη θέση, αφού για να μπορεί κανείς να την αποδεχτεί θά πρέπει πρώτα να έχει εξετάσει και συγκρίνει (πώς όμως;) όλα τα φαινόμενα ώστε να είναι σίγουρος ότι όλα και τό καθένα είναι διαφορετικά, μοναδικά.

'Η άποψη πού διατυπώνεται στην κριτική, ότι «Κάθε χαρακτηρισμός ενός άτομου είναι τό αποτέλεσμα μίας μοναδικής γι' αυτόν αλληλεπίδρασης...» (Σ.Θ., 1, σ. 75), δέ φαίνεται να απέχει πολύ από μία τέτοιου είδους σχετικιστική άποψη. Είναι ακριβώς τό σημείο όπου μία εμπειρική επιστήμη, καθώς αποτυγχάνει να βρει οποιαδήποτε δομική τοπική σταθερότητα στο επίπεδο της εμπειρίας, ανοίγει τό δρόμο για έναν άφηρημένο εμπειρικό, όπως, π.χ., στην περίπτωση της αναζήτησης κάποιας στατιστικής σταθερότητας. Και αυτό, βέβαια, δέ γίνεται χωρίς σοβαρό κόστος.

Γενικά, όταν η διχοτόμηση οργανισμός/περιβάλλον θεωρηθεί ως δεδομένη, τότε ανοίγει πιά τό πεδίο σε κάθε έρευνητή για να εφαρμόσει όποιο πρότυπο, όποια μέθοδο και τεχνική επιλέξει για τήν αποκατάσταση της σχέσης ανάμεσα στον οργανισμό και τό περιβάλλον είτε στην πράξη είτε στο μυαλό του. 'Η σύγχρονη επιστήμη -και ιδιαίτερα επιστήμες όπως τά μαθηματικά, ή επιχειρησιακή έρευνα, ή θεωρία συστημάτων, οι επιστήμες της οργάνωσης κλπ.- προσφέρει άφθονες τεχνικές πού συνεχώς εκλεπτύνονται και πού μπορούν -υποτίθεται- να αντιμετωπίσουν όλο και πιά πολύπλοκα προβλήματα. 'Εντούτοις, κάτω από τό μανθά της πολυπλοκότητας, της ακρίβειας και της εκλεπτύσης κρύβεται ή ίδια πάντοτε λογική. Αυτό, βέβαια, δέ σημαίνει κατά κανένα τρόπο ότι ή άποτελεσματικότητά τους δέν αυξάνει. Κάθε άλλο. 'Εκείνο, όμως, πού μπορεί να πει κανείς είναι ότι δέν προσφέρουν αντίστοιχα και στη γνώση και κατανόηση των φαινομένων, ότι δηλ. «δέν έχουν σχέση με τήν πραγματικότητα...» (Σ.Θ., 1, σ. 80).

Οι ερμηνείες πού προσφέρουν αυτές οι τεχνικές περιέχουν ακριβώς τόση κληρονομία, όση χρειάζεται για να καταστεί δυνατή ή πρόβλεψη και ό έλεγχος κάποιου φαινομένου από πού και για τό συμφέροντα τίνος, δέν ενδιαφέρει. 'Αλλά μία τέτοια επιστήμη δέν είναι παρά ή αρχή για μία κοινωνική μηχανική. Δέν είναι μεγάλη ή απόσταση από τή «...βελτίωση φυτών και ζώων» (Σ.Θ., 1, σ. 73) ως τή «βελτίωση» του ανθρώπου, και όταν ή ίδια ή επιστήμη δέ βάζει οποιαδήποτε (επιστημονικό) εμπόδιο, τότε βέβαια δέν είναι αρκετό τό επιχείρημα της καταχρήσης ενός κατά τά άλλα ούδέτερου επιστημονικού εργαλείου.

Είναι χρήσιμο να σημειωθεί εδώ ότι ούτε ή γενετική άποψη (άλλά ούτε ή περιβαλλοντική) είναι από μόνη της περισσότερο αντιδραστική ή περισσότερο δημοκρατική. Δέν είναι εθιολογικό να έπιστημονικά ότι υπάρχει κάποιος σταθερός λογικός ισομορφισμός ανάμεσα στη γενετική άποψη της κοινωνιοβιολογίας και στην κοινωνική εκμετάλλευση και καταπίεση. Τόσο ή μία όσο

και ή άλλη στο παρελθόν χρησιμοποιήθηκαν για τήν ύποστηριξη συμφερόντων της εργατικής τάξης.⁶

Τό πρόβλημα είναι πώς είναι αδύνατο να κατανοηθεί είτε ό οργανισμός είτε τό περιβάλλον, όταν κανείς στρέφεται στη μία ή στην άλλη πλευρά λησμονώντας ότι τό όριο πού τά ξεχωρίζει είναι τεχνητό ή φανταστικό και όχι σταθερό και δεδομένο. 'Όπως κι αν έχει, πρέπει να γίνει σαφές ότι σε όποια πλευρά κι αν ρίξει κανείς τό βάρος, τό αποτέλεσμα είναι τό ίδιο: ή επιβεβαίωση της σχετικής άυτονομίας των βιολογικών διαδικασιών για τήν ανθρώπινη εμπειρία.

'Η άποψη πού ύποστηρίζεται εδώ είναι ότι στην ανθρώπινη κοινωνική ζωή οι βιολογικοί παράγοντες δέν έχουν έκφραση στη συμπεριφορά έξω από κοινωνικές μορφές και έτσι δέν μπορούν να αναλυθούν ως άυτόνομα συστήματα, ούτε είναι δυνατό να απομονωθούν οι γενετικές παράμετροι της ανθρώπινης κοινωνικής συμπεριφοράς.⁷

1β. 'Η ανεπαρκής κριτική του IQ

Στά τρία άρθρα έπισημαίνονται οι άτέλειες, οι προκατειλημμένες διαδικασίες και ή έλλειψη «άντικειμενικότητας» των μετρήσεων.⁸ 'Αν κανείς άρκεστεί σ' αυτό, σημαίνει ότι έχει κατά βάση αποδεχτεί τή δυνατότητα μέτρησης της νοημοσύνης (οτιδήποτε κι αν σημαίνει αυτή), αλλά και τή δυνατότητα μέτρησης των γενετικών δυνατοτήτων μέσα από τόν έλεγχο κάποιας κοινωνικής δραστηριότητας.

Μπορεί κανείς να άμφισβητήσει -και αυτό γίνεται στην κριτική σε κάποιο βαθμό- αν αυτό πού μετράει τό τέστ IQ είναι πράγματι ή νοημοσύνη. 'Αλλά ή άπάντηση μπορεί τότε να είναι ότι τό τέστ μετράει κάτι τέλος πάντων, και μάλιστα κάτι όχι έντελώς άσημαντό αφού έστω «...τό 25% της απόκλισης από τό μέσο όρο κοινωνικοοικονομικής έπιτυχίας μπορεί να αποδοθεί σε διαφορές στο IQ» (Σ.Θ., 1, σ. 66).

Μία ριζική κριτική για τά τέστ IQ θά πρέπει να δείξει τί είναι αυτό πού μετράει τελικά τό τέστ. Και για να τό αποκαλύψει αυτό δέ φαίνεται να άρκεί μόνο ή ερώτηση: «...σε τί κοινωνικές αποφάσεις θά μπορούσε να όδηγήσει ό προσδιορισμός της γενετικής συνιστώσας στη νοημοσύνη» (Σ.Θ., 1, σ. 78), αλλά πρέπει να διερευνηθούν και οι κοινωνικές αποφά-

6. Για παράδειγμα βλ. L. Lewidow, «A Marxist Critique of the IQ Debate», στο R.S.J. (Radical Science Journal), 6/7, 1978, σ. 17.

7. Απτή ή θέση υπάρχει, βέβαια, στα τρία άρθρα, αλλά έπνομοεύεται συνεχώς από τήν αδυναμία να ξεπεραστεί ή διάκριση οργανισμός/περιβάλλον και να άμφισβητηθεί ή δυνατότητα (ή ή κοινωνική χρησιμότητα) της απομόνωσης των γενετικών παραγόντων. 'Όμοιες δυσκολίες υπάρχουν όταν ή διαμάχη γίνεται στα πλαίσια της διχοτόμησης βιολογικό/κοινωνικό ή βιολογικό/συμβολικό. 'Ο M. Sahlins (βλ. σημ. 2) αντιπαράθετει στην προτεραιότητα του βιολογικού τήν προτεραιότητα του συμβολικού και φαίνεται να καταλήγει σε παρόμοια άδιέξοδα.

8. Θά μπορούσε να προσθέσει κανείς ότι με τήν κλίμακα πού χρησιμοποιείται για τή μέτρηση του IQ είναι άσφαλώς έντυπωσιακό τό μέγεθος των διαφορών από άτομο σε άτομο. 'Η «νοημοσύνη» άρχίζει από τό 50 και ξεπερνά τό 200. 'Αν είχε έπιλεγεί κάποια άλλη κλίμακα, θά μπορούσε να πιστέψει κανείς ότι στο κάτω κάτω όλοι οι άνθρωποι είναι περίπου τό ίδιο έξυπνοι.

σεις, οι κοινωνικές σχέσεις και πρακτικές που προσδιορίζουν τη μορφή του τέστ και κάνουν δυνατή την ίδια την πρακτική του.

Τό πρόβλημα είναι να καταδείξει ή κριτική ότι αυτό τό «πράγμα» που τό τέστ IQ μετράει δέν είναι πράγμα, αλλά μιά κοινωνική σχέση που ή ίδια ή πρακτική του συγκεκριμένου τέστ τή μετατρέπει και τή μεταχειρίζεται σάν να είναι πράγμα. Σέ μιά τέτοια περίπτωση θά μπορούσε να δείχτει ότι ή ίδια ή πρακτική του τέστ IQ, ως κοινωνική σχέση, αναπαράγει μιά συγκεκριμένη κοινωνική μορφή κάποιας τεχνικής (ή/και νοητικής) Ικανότητας που συνιστά χρήσιμο συστατικό για τήν ίδια τήν ύπαρξη συγκεκριμένων οικονομικών σχέσεων.⁹

Η κριτική της κοινωνιοβιολογίας που άσκειται στά άρθρα δέν άμφισβητεί ριζικά τίς θεωρητικές παραδοχές που είναι κοινές για τήν κοινωνιοβιολογία και τή βιολογία και δέ φαίνεται να αποδέχεται τήν οποιαδήποτε συγγένεια ανάμεσα στίς δύο επιστήμες. Η μόνη σχέση που φαίνεται να άναγνωρίζεται μεταξύ βιολογίας και κοινωνιοβιολογίας είναι ότι ή δεύτερη κάνει κατάχρηση και διαστρεβλωμένη χρήση των έννοιών της πρώτης. Όμως μπορεί κανείς να παρατηρήσει ότι «Τίποτε δέν μπορούμε να πετύχουμε μέ τό να άγνοούμε τήν έγκυμοσύνη ή μέ τό να άρνούμαστε τή συγγένεια, παρά μόνο μιά όδυνηρή γέννα και μιά χαμένη κληρονομιά».¹⁰

Οι βασικοί στόχοι της κριτικής μοιάζει να είναι δύο. Πρώτα να αποδειχτεί ότι ή κοινωνιοβιολογία δέν είναι επιστημονική θεωρία αλλά ένα ψευδο-επιστημονικό ιδεολογικό κατασκεύασμα. Καί μετά να δείχτει ότι ή κοινωνιοβιολογία είναι ένα ιδεολογικό κατασκεύασμα μιάς συγκεκριμένης κοινωνίας που έξυπηρετεί τά συμφέροντα μιάς συγκεκριμένης τάξης και που δικαιώνει τό status quo νομιμοποιώντας τίς συγκεκριμένες κοινωνικές δομές.

2α. Η διάκριση επιστήμη/ιδεολογία (ή βιολογία/κοινωνιοβιολογία)

Σχηματικά, τά βασικά επιχειρήματα της κριτικής που άμφισβητούν τήν επιστημονικότητα της κοινωνιοβιολογίας μορφοποιούνται περίπου έτσι: Η κοινωνιοβιολογία δέν είναι επιστήμη γιατί α) δέ στηρίζεται σέ πραγματικά δεδομένα ή σέ άποδεδειγμένα γεγονότα, β) όταν φαίνεται ότι στηρίζεται σέ δεδομένα, αυτά άποδεικνύονται άνεπαρκή, επιλεγμένα, βεδιασμένα, προσαρμοσμένα, παραποιημένα ή ψεύτικα, γ) κάνει υποθέσεις a priori ή ad hoc, και μάλιστα υποθέσεις που δέν μπορούν να άποδειχτούν, δ) βασίζεται σέ πεποιθήσεις και ιδέες που είναι παραπλανητικές ή ψευδείς και που είναι αντίθετες προς τήν άληθινή επιστημονική γνώση.

Στήν έλλειψη άυστηρότητας και έσωτερικής συνάφειας της κοινωνιοβιολογίας,¹¹ ή κριτική άντιπαραθέτει μιά σειρά από άυστηρές προδιαγραφές και μιά επιστημονική δεοντολογία που όπωσδήποτε έξοδελλίζουν τήν κοινωνιοβιολογία από τό χώρο της επιστήμης. Έδώ, όμως, θά πρέπει να σημειωθεί ότι δημιουργείται κίνδυνος αυτές οι προδιαγραφές να οδηγήσουν σέ μιά θετικιστική και έμπειρικιστική αντίληψη της επιστήμης και σέ μιά συρρίκνωση της επιστημονικής γνώσης σέ άπαράδεκτο βαθμό.¹²

Όταν, λοιπόν, τονίζεται ιδιαίτερα ή ανάγκη ύπαρξης δεδο-

μένων και άποδεδειγμένων γεγονότων ως προϋπόθεση για να μπορούν να γίνονται επιστημονικές υποθέσεις, ή ανάγκη να λαμβάνονται υπόψη όλα τά δεδομένα και να μίν επιλέγονται τά πιο κατάλληλα, και ή δυσκολία ή και ή άδυναμία να ύπαρξει επιστημονική γνώση όταν δέν ύπάρχει ή δυνατότητα (έργαστηριακού) πειράματος, τότε αυτό μπορεί να οδηγήσει σέ μιά αντίληψη της επιστήμης όπου ή θεωρία είναι δυνατό να άπουσιάζει έντελώς ή, στήν καλύτερη περίπτωση, ή θεωρία μπορεί να ύπάρχει μόνο ύποταγμένη στήν έμπειρία. Μέ άλλα λόγια, μοιάζει να γίνεται άποδεκτή μιά προβληματική διάκριση θεωρίας/έμπειρίας.

Πρέπει, βέβαια, να ύπογραμμιστεί ότι αυτή ή θέση συνιστά και ή ίδια μιά a priori θεωρητική (ιδεολογική) ύπόθεση ή όποια άποκλείει από τό χώρο της «Επιστήμης» όλες σχεδόν τίς κοινωνικές επιστήμες και καταλήγει τελικά σέ άδιέξοδο, δηλαδή στήν άδυναμία της ύπαρξης ή της εξέλιξης της οποιας επιστήμης.

Η πλήρης άρνηση των a priori υποθέσεων μπορεί, βέβαια, να έπιτρέψει τή διαμόρφωση σχετικά άπλών και «καθαρών» όρισμών επιστημονικών κατηγοριών στή βάση των έμπειρικών, ύλικών δεδομένων. Άλλά σ' αυτή τήν περίπτωση ό ρόλος της επιστήμης συρρικνώνεται άπαράδεκτα στήν εξέταση άπλών μόνο -και ένδεχόμενα άσημαντων- προβλημάτων.¹³ Η συνέχιση της έρευνας αναπόφευκτα οδηγεί στόν πολλαπλασιασμό των άρχικών κατηγοριών και στήν ανάγκη αναθεώρησής τους που, όμως, δέν είναι δυνατή χωρίς κάποια θεωρητικά έργαλεία για γενίκευση και σύγκριση.

Άλλά πέρα από οποιασδήποτε γενικότερους κινδύνους, ή προβολή άύστηρών επιστημονικών προδιαγραφών και μόνο είναι άμφίβολο άν στή συγκεκριμένη περίπτωση της κριτικής της

9. Ό L. Lewinow (βλ. σμ. 6) επιχειρεί μιά κριτική θεώρηση της διαμάχης γύρω από τό τέστ IQ, που φαίνεται να ξεπερνάει τά όρια μέσα στα όποια αναπτύσσεται συνήθως αυτή ή διαμάχη.

10. Διατύπωση δανεισμένη από: D. Ingleby, «The Job Psychologists Do», στό N. Armstrong (ed), *Reconstructing Social Psychology*, Penguin. Harmondsworth 1974, σ. 315.

11. Είναι χαρακτηριστικό αυτό που σημειώνεται, από τους ίδιους τους έπιμελητές της έκδοσης (και συγγραφείς), στήν εισαγωγή ενός τόμου ό όποιος περιέχει άρθρα που άκολουθούν μιά κοινωνιοβιολογική θεώρηση: «... δέν περιορίζεται σέ μιά μοναδική θεωρητική προσέγγιση ή μιά κατηγορία μεθόδων. Μάλλον επιλέγει να διερευνήσει ένα είδικό πρόβλημα και ψάχνει για τήν έπίλυσή του, όπου και άν οδηγεί αυτή» E.S. Watts, F.E. Johnston και G. W. Lasker (eds), *Biosocial Interrelations in Population Adaptation*. Mouton. The Hague-Paris 1975, σ. 2.

12. Είναι ενδιαφέρουσα ή παρατήρηση του P. Feyerabend ότι πρόδος (μέ όποια σημασία) στήν επιστήμη «συνέδη μόνο έπειδή μερικοί σοφοί είτε άποφάσισαν να μη δεμεντούν από κάποιους «προφανείς» μεθοδολογικούς κανόνες είτε γιατί, χωρίς να τό θέλουν, τους παρέδθησαν» P. Feyerabend, *Against Method*. nla London. 1975, σ. 23 (θά πρέπει να σημειωθεί, πάντως, ότι ή συνειδητά άναρχική τοποθέτηση του Feyerabend άπέναντι στήν επιστήμη του δίνει όπωσδήποτε τή δυνατότητα να κάνει ενδιαφέρουσα και προκλητική κριτική, χωρίς όμως να προσφέρει κάποια λύση).

13. «Η επιστήμη της κληρονομικότητας, δηλαδή ή γενετική, αναπτύχθηκε σάν επιστήμη κυρίως μέ τή μελέτη άπλών χαρακτηριστικών...» Σ.Θ., 1978/1, σ. 72.

κοινωνιοβιολογίας μπορεί να αποφέρει κάποιο ουσιαστικό όφελος. Ίδιως, μάλιστα, αν ληφθεί υπόψη ότι η κοινωνιοβιολογία «δεν έχει μείνει στον χώρο της "καθαρής" έρευνας, παρά έχει γίνει σημαντικό στοιχείο της κοινωνικής μας πραγματικότητας» (Σ.Θ., 1, σ. 71).

Έτσι τό να καταδείξει κανείς ότι τά δεδομένα πάνω στά όποία στηρίζεται ή θεωρία της κοινωνιοβιολογίας είναι ανεπαρκή, «μαγειρεμένα» ή και ψεύτικα, δέ σημαίνει κατ' ανάγκη εγκατάλειψη της θεωρίας. Μάλλον σημαίνει ότι αυτήν τή στιγμή δεκάδες κοινωνιοβιολόγοι πασχίζουν να κατασκευάσουν νέα δεδομένα τά όποία δέ θά άργήσουν να έμφανιστούν, γιά να καταρριφτούν και αυτά ένδεχόμενα, ... και πάλι από τήν άρχή.

Κάτι αντίστοιχο συμβαίνει μέ τήν κριτική τών τέστ IQ. Κάθε κριτική γιά προκατειλημμένο ή έθνοκεντρικό τέστ, βρίσκει πρόθυμη ανταπόκριση σέ καλοπροαίρετους έπιστήμονες πού σπεύδουν να έκπονήσουν πιά καλά, πιά ούδέτερα τέστ.

Όσο γιά τήν άδυναμία πειράματος, ό ίδιος ό Lewontin υποδεικνύει μία δυνατότητα: «Θά χρειαζόταν ένας μεγάλος άριθμός "έκατοντάδυμα", καθώς και δικτατορική έξουσία... πράγματα προφανώς παράλογα» (Σ.Θ., 1, σ. 67). Μπορεί να υποστηριχτεί ότι τό πρώτο είναι θέμα χρόνου, χρήματος και δοκιμαστικών σωλήνων, ενώ τό δεύτερο δέν είναι, δυστυχώς, και τόσο δύσκολο. Πράγματα προφανώς παράλογα, αλλά δυστυχώς όχι και άδύνατα.

Τέλος, άν κάποτε υπάρξει κάποια σοβαρή δυσκολία να υποστηριχτούν οι θεωρίες της κοινωνιοβιολογίας, τότε άσφαλώς θά γίνει κάποια έκλέπτυνση και κάποιος έκσυγχρονισμός τους. Αυτό δέ θά είναι ιδιαίτερα δύσκολο γιατί τά «ύλικά» γιά τή νέα θεωρητική (ιδεολογική) κατασκευή θά τά έχει προσπορίσει στό μεταξύ ή βιολογία, ή γενετική ή όποια άλλη έπιστήμη. Τόσο ή βιολογία όσο και ή κοινωνιοβιολογία δέν έχουν ή καθεμιά τή δική τους γραμμική και άποκλειστική ιστορία. Υπάρχει μεταξύ τους μία άμοιβαία συσχέτιση. Τό έπιχείρημα της διαστρέβλωσης ή της κατάχρησης δέν είναι από μόνο του άρκετό, δέ λέει όλη τήν ιστορία. Δέν είναι άπλά πρόβλημα κακής έφαρμογής μιάς άληθινής γνώσης, είναι ή ίδια ή μορφή της (βιολογικής) γνώσης πού πρέπει να αντιμετωπιστεί ως προβληματική.

Αυτό, βέβαια, δέν είναι εύχερές να γίνει στή βάση μιάς καθαρής διάκρισης και αντίθεσης έπιστήμης/ιδεολογίας ή ψευδο-έπιστήμης. Η αντίθεση αυτή άκόμη και σέ ένα αναλυτικό επίπεδο δέ φαίνεται να είναι άπαλλαγμένη από δύσκολα προβλήματα. Έκεί όμως πού τά πράγματα είναι άκόμη πιά δύσκολα, είναι όταν εξετάζονται συγκεκριμένες θεωρίες ή έπιστήμες.

Στήν ιστορία κάθε έπιστήμης είναι φανερή ή συνεχής αλληλεπίδραση —όχι άπαράτητα αντίθετική— ιδεολογίας και έπιστήμης (όπως και άν όρίζονται αυτές) και ή συνεχής άνάμειξη τους, έτσι ώστε στό τέλος να μην είναι εύκολο, ούτε και χρήσιμο, να γίνεται σαφής διάκριση ανάμεσα στά ιδεολογικά και τά έπιστημονικά στοιχεία μιάς θεωρίας.¹⁴ Όπως είναι, σέ τελευταία άνάλυση, πολύ προβληματικό τό να μιλάει κανείς γιά πραγματική αντίθεση ή αντίφαση ανάμεσα σέ ιδεολογία και έπιστήμη.¹⁵

Και βέβαια οι ίδιες δυσκολίες πού ισχύουν γιά τήν κριτική μιάς έπιστήμης ή θεωρίας, ισχύουν και γιά τήν ίδια τήν κριτική

άφου ούτε αυτή μπορεί άυτονόητα να θεωρηθεί ότι είναι άπαλλαγμένη από στοιχεία ιδεολογίας.

Τό πρόβλημα της διάκρισης έπιστήμης/ιδεολογίας ξεφεύγει, βέβαια, από τά όρια αυτού τού κειμένου. Έντούτοις, δέν άμφισβητείται εδώ ή πιθανότητα να άποδειχτεί ότι ή κοινωνιοβιολογία περιέχει άσυνήθιστα μεγάλη ποσότητα ιδεολογικών στοιχείων. Γιά να γίνει όμως αυτό, θά χρειαζόταν ένας πιά σαφής προσδιορισμός τών έννοιών ιδεολογία και έπιστήμη, της σχέσης ανάμεσα σ' αυτές τίς δύο και της σχέσης τών δύο μέ ένα εύρύτερο σύνολο θεωρητικών έννοιών.

Στά υπόψη άρθρα τών Σ.Θ. δέν προσδιορίζεται από πριν ή σημασία τών έννοιών ιδεολογία και έπιστήμη, και αυτό όπωσδήποτε δημιουργεί άσάφειες και δυσκολίες. Οι αντίστοιχες σημασίες πού αφήνεται να προκύψουν μέ ένα «φυσικό» τρόπο μέσα από τά έπιχειρήματα, τείνουν να προσλάβουν τή μορφή μιάς άμοιβαίας άποκλειστικότητας και μιάς καθαρής αντίθεσης. Αντίθεση πού δέν άπέχει πολύ από τό να είναι μία άλλη διατύπωση της ιδεαλιστικής αντίθεσης άλήθεια/ψέμα.¹⁶

2β. Η σχέση κοινωνιοβιολογία/πολιτική και έπιστήμη/πολιτική

Τό έπιχείρημα της κατάχρησης από τήν κοινωνιοβιολογία τών έννοιών της βιολογίας συμπληρώνεται και ένισχύεται μέ τήν προβολή της στενής σχέσης της κοινωνιοβιολογίας μέ συγκεκριμένες πολιτικές επιδιώξεις και συμφέροντα.

Έτσι, στά υπόψη άρθρα, οι παλαιότερες ιδέες τού βιολογικού ντετερμινισμού παρουσιάζονται ως βασικό συστατικό της εύγονικής κίνησης, ενώ οι νεώτερες ιδέες της κοινωνιοβιολογίας παρουσιάζονται ως πιθανό συστατικό γιά μία «θεωροάσταση της εύγονικής» (Σ.Θ., 1, σ. 78).¹⁷ Η εύγονική θεωρείται

14. Ό ίδιος ό Lewontin σέ ένα άλλο κείμενό του υποστηρίζει ότι είναι ουσιαστικό να γίνεται διάκριση ανάμεσα σ' αυτό πού όνομάζει «έλάχιστη θεωρητική δομή» μιάς έπιστήμης και στήν ιδεολογική δομή πού κτίζεται από πάνω χωρίς να προκύπτει λογικά από τήν «έλάχιστη δομή» (R. Lewontin και R. Lewis, «The Problem of Lysenkoism», στό H. και S. Rose (eds), *The Radicalization of Science*. McMillan. London 1976, σ. 47). Πρέπει να σημειωθεί ότι σ' αυτό τό άρθρο παρουσιάζονται πολύ πιά προχωρημένες και συγκεκριμένες άπόψεις γιά μία ριζοσπαστική κριτική της έπιστήμης από ότι στό άρθρο τού Lewontin πού δημοσιεύτηκε στά Σ.Θ. Αυτό, βέβαια, είναι φυσικό άν σκεφτεί κανείς ότι τό τελευταίο βασίζεται σέ μία διάλεξη.

15. Γιά παράδειγμα βλ. γιά τή σχέση έπιστήμης, ψευδοέπιστήμης, ιδεολογίας, έπιστημονικής ιδεολογίας τή δουλειά τών G. Canguilhem και D. Lecourt. G. Canguilhem, «Qu'est-ce qu'une idéologie scientifique», στό *Organon*, 7, 1970. D. Lecourt, *Pour une critique de l'épistémologie*. Bachelard, Canguilhem, Foucault. Maspéro. Paris 1973.

16. Γιά τό χαρακτηρισμό τών άπόψεων της κοινωνιοβιολογίας χρησιμοποιούνται εκφράσεις όπως: «σκανδαλωδώς κακός» (σ. 69), «φανταστικές έπισήψεις και ελπίσεις» (σ. 65), «φαντασία και έρευνητικότητα» (σ. 81), «ψεύτικες έρευνες» (σ.80). Όπως όμως υποστηρίζει και ό E. Balibar: «Τό Λάθος, ή Πλάνη, τό Φανταστικό κ.ο.κ., και ή μαρξιστική έννοια της ιδεολογίας βρίσκονται σέ ξεχωριστούς κόσμους... ή ιδεολογία δέν είναι κατά κανένα τρόπο τό μαρξιστικό όνομα γι' αυτές τίς φιλοσοφικές κατηγορίες» E. Balibar, «From Bachelard to Althusser: The concept of epistemological break», στό *Economy and Society*, 7/3, σ. 217.

17. Καθόλου φανταστικός κίνδυνος, άν δει κανείς τίς ερωτήσεις στίς όποιες προσπαθεί να άπαντήσει ό D. F. Roberts, π.χ.: «... άν μπορούν

τμήμα της ρατσιστικής ιδεολογίας, και έτσι η κοινωνιοβιολογία εντάσσεται στο φαινόμενο του ρατσισμού. Τέλος, η ρατσιστική ιδεολογία παρουσιάζεται ως ένα κατασκευάσμα που επινοήθηκε για να εξυπηρετηθούν τα συμφέροντα της άρχουσας τάξης ενάντια στο εργατικό κίνημα, δηλαδή ως τμήμα της ιδεολογίας που καθορίζεται από τις υπάρχουσες κοινωνικοοικονομικές σχέσεις.¹⁸

Δέν μπορεί να υπάρχει αντίρρηση για τον τρόπο με τον οποίο γίνεται η συσχέτιση κοινωνιοβιολογίας/πολιτικής, παρά μόνο για το ότι παρουσιάζεται ίσως πλιό άπλοποιημένη από όσο είναι στην πραγματικότητα.

Ο ρατσισμός είναι προφανές ότι μπορεί να εξυπηρετεί πολιτικές επιδιώξεις και ανάγκες της οικονομίας, αλλά αυτό δέν είναι αρκετό για να εξηγηθεί ούτε η ίδια η ύπαρξη του ούτε η συγκεκριμένη του μορφή. Δέ φαίνεται να υπάρχει κάτι συγκεκριμένο στην οικονομία αυτή καθαυτή που να καθορίζει τά φυλετικά ή βιογενετικά χαρακτηριστικά ως βάση για διαφοροποίηση. Ο ρατσισμός, μέ την πολυπλοκότητα και διαφοροποίηση των φαινομένων που τον συνθέτουν, δέν μπορεί να θεωρηθεί ως ειδικό χαρακτηριστικό ή/και προϊόν του καπιταλιστικού μόνο τρόπου παραγωγής. Τέλος, τό επιχείρημα ότι ο ρατσισμός είναι τό αποτέλεσμα μιās σκόπιμης και συνειδητής προσπάθειας—ένα είδος συνωμοσίας— από τή μεριά του κεφάλαιου για τή διαίρεση και αποδυνάμωση της εργατικής τάξης, δέ φαίνεται να συνιστά ίκανοποιητική εξήγηση, άφου, έτσι, τά ίδια τά αποτελέσματα του ρατσισμού θεωρούνται ως υπεύθυνα για τήν ύπαρξή του.

Άλλά αυτό που ίσως ενδιαφέρει περισσότερο εδώ—και πρέπει να τονιστεί— είναι ότι μόνο ο ρατσισμός δέν επαρκεί για να έρμηγεύσει τήν ύπαρξη και τή συγκεκριμένη μορφή της κοινωνιοβιολογίας, ιδίως αν ληφθεί υπόψη ότι σε όρισμένες περιπτώσεις (όπως στη Ν. Άφρική) η ρατσιστική πρακτική φαίνεται να εγκαταλείπει τά βιογενετικά επιχειρήματα και σε αντικατάστασή τους να προβάλλει έθνικές και πολιτιστικές διαφορές. Έτσι ο βιολογικός ρατσισμός μετασχηματίζεται σε πολιτι-

στικό ρατσισμό. Άλλά βέβαια η πιθανή εγκατάλειψη των βιογενετικών θεωριών από τό ρατσισμό δέ σημαίνει ότι αυτές έπαψαν ή θά πάψουν να υπάρχουν.

Η άναγωγή της κοινωνιοβιολογίας στη ρατσιστική ιδεολογία και/ή η άναγωγή του ρατσισμού στις οικονομικές ανάγκες ή τις πολιτικές επιδιώξεις της κυριαρχης τάξης θά πρέπει να γίνει μέ τρόπο που να εξασφαλίζεται η σχετική άυτονομία των διαφόρων κοινωνικών πρακτικών και η πολύπλοκη διαλεκτική τους σχέση.

Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να δεχτεί κανείς και να προσπαθήσει να καθορίσει τή σχετική άυτονομία της (έπιστημονικής ή ιδεολογικής) πρακτικής της κοινωνιοβιολογίας καθώς και τις συνθήκες που καθιστούν αυτή τήν άυτονομία δυνατή. Σε μιá τέτοια περίπτωση υπάρχει χώρος για πολιτική πάλη και μέσα στο ίδιο τό πεδίο της όποιας (έπιστημονικής ιδεολογικής) πρακτικής, πράγμα που δέ θά είχε νόημα στην περίπτωση που δέν υπάρχει σχετική άυτονομία της πρακτικής.

Όμως εδώ πρέπει να τονιστεί ότι μέ τόν τρόπο που, στά υπόψη άρθρα, καθορίζεται από τή μιá μεριά η άπόλυτη διάκριση έπιστήμης/ιδεολογίας και από τήν άλλη η όλοκληρωτική ένταξη της κοινωνιοβιολογίας στην πολιτική, γίνεται έκδηλο ότι προβάλλεται μιá άπόλυτη διάκριση έπιστήμης και πολιτικής. Υποστηρίζεται, έτσι, η άποψη της κατάχρησης και διαστρέβλωσης μιās κατά τά άλλα ούδέτερης έπιστήμης, της βιολογίας. Αυτό οδηγεί στην άποδοχή ως δεδομένης της άναρμοδιότητας της βιολογίας (άλλά και της έπιστήμης) για ότιδήποτε έχει σχέση μέ τήν κοινωνική συμπεριφορά. Άλλά η άπόλυτη διάκριση του βιολογικού από τό κοινωνικό και άδύνατη είναι και, σε τελευταία άνάλυση, άχρηστη.

Όσο οι βιολόγοι και οι κοινωνιολόγοι μένουν κλεισμένοι και άπομονωμένοι προστάτευοντας τά τεχνητά όρια των έπιστημονικών τους περιοχών, θά εμφανίζονται κάθε τόσο κάποιοι κοινωνιοβιολόγοι (ή βιοκοινωνιολόγοι) που θά επιχειρούν, μέ όποιο τρόπο θεωρούν πλιό άποτελεσματικό, να γεφυρώσουν τό χάσμα, να πετύχουν τή «Νέα Σύνθεση» που θά έρμηγεύσει τά πάντα.

Και βέβαια δέ φαίνεται να άποτελεί άπάντηση σ' αυτές τις «ίμπεριαλιστικές» διαθέσεις η υιοθέτηση μιās «σεμνής» έπιστημονικής θέσης που τείνει προς μιá μορφή φιλελεύθερου έπιστημονικού άγνωστισμού.¹⁹

Πρέπει να δοθεί μιá θετική άπάντηση στην πρόκληση της «αυθάρετης σύνθεσης» της κοινωνιοβιολογίας. Και η άπάντηση μπορεί να δοθεί μόνο αν ξεπεραστούν οι αντίθεσεις όργανισμός/περιβάλλον, βιολογία/κοινωνία, έπιστήμη/πολιτική. Θά είναι άπάντηση έπιστημονική. Θά είναι συνάμα μιá άπάντηση πολιτική. Και φαίνεται να μήν είναι άδύνατη.

να προσδιοριστούν βλαβερά άλληλόμορφα, και αν μπορεί να μετρηθεί τό κόστος που προκαλούν στην κοινωνία αυτοί που έχουν αυτά τά άλληλόμορφα, δέν είναι θέμα κοινωνικής εθύνης να κάνουμε διάγνωση, να συμβουλέψουμε και ένδεχόμενα να σταματήσουμε ή να προλάβουμε τή σύλληψη σε άτομα μέ τέτοια άλληλόμορφα;» (βλ. E. S. Watts et al., δ.π.).

18. «Βασική επιδιώξη της ρατσιστικής ιδεολογίας, που μιá όψη της άποτελούσε η εθνοτική, ήταν η καταπίεση και έξουδετέρωση του εργατικού κινήματος... Η προώθηση της ρατσιστικής ιδεολογίας και των φυλετικών συγκρούσεων μέ τήν έπιστημονικοφανή κάλυψη της εθνοτικής έξυπηρετούσε έτσι τή διαίρεση και τήν αποδυνάμωση του εργατικού κινήματος» Σ.Θ., 1, σ. 74.

19. «Η γενετική της ανθρώπινης συμπεριφοράς βρίσκεται σε κατάσταση τρομερά ύποτυπώδη... Δέν είμαστε σε θέση... είναι άδύνατο να συγκεντρώσουμε πληροφορίες... Δέν υπάρχει καμία δυνατότητα...» (Σ.Θ., 1, σ. 84). «... προς τό παρόν κανένα σύνολο μεταβλητών δέν παρέχει μεγάλη δυνατότητα πρόδλεψης» (Σ.Θ., 1, σ. 66). (Έτσι οδηγούμαστε, μοιραία, στην κάπως ήθικολογική παραίτηση α) για εγκατάλειψη της βιολογίας (της έπιστήμης), άφου ο ρόλος της κληρονομικότητας «... δέν μπορεί να προσδιορισθεί καθόλου εύκολα», και β) για στροφή στην πολιτική πρακτική (Σ.Θ., 1, σ. 78). Άλλά, γιατί πρέπει τό ένα να άποκλείει τό άλλο;)